

Žalgirio (Griunvaldo, Tanenbergo) mūšis

Šiemet liepos 15 d. paminėjome 1409–1411 m. vykusio Didžiojo karo kulminacijos – Žalgirio mūšio, kuris istoriniuose šaltiniuose minimas ir Griunvaldo, Tanenbergo mūšio vardu, 616-ąsias metines. Šis mūšis vyko 1410 m. liepos 15 d. dabartinės Lenkijos teritorijoje esančiame Žalgirio (Griunvaldo) lauke, kuris yra apie 80 km į pietryčius nuo buvusios Kryžiuočių ordino (Vokiečių ordino, VO) sostinės Marienburgo. Istorikai pripažįsta, kad tai buvo vienas didžiausių ir svarbiausių viduramžių riterių mūšių Europoje. Jam vykstant jungtinės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) ir Lenkijos Karalystės pajėgos, kurioms vadovavo Vytautas Didysis ir Jogaila, sutriuškino mūšyje dalyvavusią Kryžiuočių ordino kariuomenę ir taip visam laikui palaužė jo galybę, nutraukė ilgą laiką besitęsiantį VO veržimąsi į rytines baltų žemes bei pakeitė jėgų santykį Vidurio ir Rytų Europoje. Na o Vokiečių ordinui šis mūšis buvo tikra katastrofa ir tapo jo žlugimo pradžia.

Šiam mūšiui LDK ir Lenkijos Karalystės pajėgos iš anksto gerai pasiruošė. Jų pergalę lėmė puikiai suplanuotas manevras, kai vykstant mūšiui sąjungininkai inscenizavo lietuvių lengvosios kavalerijos atsitraukimą, kurio tikslas buvo išblaškyti ir

Žalgirio mūšio memorialas šiaurės vakarų Lenkijoje (Varmijos Mozūrų vaivadijos Ostrudos apskrities Stembarko (lenk. Stębark, vok. Tannenberg) kaime. Danutės Mukienės nuotrauka

apsupti bei sunaikinti kryžiuočių sunkiąją kavaleriją. Apie tai, kas vyko jo išvakarėse, išsamiai rašoma Vytenio Almonaičio knygoje „Žemaitijos politinė padėtis 1380–1410 metais“ (Kaunas, 1998). Na o pats mūšis geriausiai nušviečiamas lietuviškoje istoriko Mečislovo Jučo monografijoje „Žalgirio mūšis“ (Vilnius, 1990, ²1999, ³2009).

Žalgirio mūšio priešistorė

Tiesioginė konflikto priežastis buvo nuo 1410 m. Vokiečių ordino (VO) ir Lenkijos ginčijami Pomėrijos žemės ir Žemaitijos priklausomybės klausimai. 1397 m. Salyno sutartimi Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas, nors ir palaikė prieš VO nusiteikusių,

„Žalgirio mūšis“. Dailininkas Janas Matejko. Sukurta 1878 m. Kūrinys saugomas Varšuvos nacionaliniame muziejuje (lenk. Muzeum Narodowe w Warszawie)

Paminklinis akmuo Žalgirio mūšio lauke Lenkijoje.
Danutės Mukienės nuotrauka

daug metų kryžiuočiams besipriešinančius žemaičius, Vokiečių ordinui pažadėjo Žemaitiją. 1409 m. prasidėjo visuotinis žemaičių sukilimas prieš VO. Vytautas žemaičius atvirai rėmė. Per šį sukilimą Vokiečių ordino karinės pajėgos buvo išvytos iš svarbiausių jų žinioje buvusių pilių, o Žemaitija išvaduota nuo priklausomybės VO ir vėl susijungė su LDK. Šiame konflikte dalyvavo ir Lenkija. Tada VO Didysis magistras Ulrichas fon Jungingenas paskelbė Lenkijai ir Lietuvai karą. Nors abi pusės dar nebuvo pasirengusios didiam karui, 1409 m. rudenį prasidėjo susirėmimai. VO karinės pajėgos užėmė Dobrynės žemę, užpuolė Kujaviją, kėsinosi užimti Brombergą, tačiau lenkai kontratakavo ir Brombergą atsiėmė. Žemaičiai savo ruožtu užpuolė Klaipėdą. Rudenį, spalio 8-ąją, tarp kariaujančių pusių buvo sudarytos paliaubos, kurios turėjo trukti iki 1410 m. birželio 21 dienos. Vykstant tolesnėms deryboms abi pusės tenkinančio susitarimo nepavyko priimti. Tada derybose tarpininkaujantis imperatorius Vencelis, atsižvelgdamas į Salyno sutartį, 1410 m. vasario 15 d. Žemaitiją pripažino VO. Su tuo nesutiko nei Vytautas, nei Lenkijos didikai, juo labiau žemaičiai. Karas buvo neišvengiamas ir tų pačių metų vasarą Lenkija ir Lietuva jam pradėjo ruoštis.

Tai, kad Žalgirio mūšis įvyko, lemiamas geopolitinis ir karinis vaidmuo tenka žemaičiams, kurie priešinosi VO. Vykstant Žalgirio mūšiui, žemaičiai sudarė svarbią Vytauto Didžiojo vadovaujamos kariuomenės dalį – jie buvo integruoti į lengvosios ir vidutiniškai ginkluotos kavalerijos gretas.

Pergalė Žalgirio mūryje sudarė sąlygas 1411 m.

Žalgirio mūšio muziejus (lenk. Muzeum Bitwy pod Grunwaldem), veikiantis netoli Žalgirio mūšio lauko Lenkijoje.
Danutės Mukienės nuotraukos

vasario 1 d. konflikto dalyviams pasirašyti Torūnės taikos sutartį, pagal kurią Žemaitija iki gyvos galvos atiteko Vytautui, o Dobrynė – Lenkijai. Be to Kryžiuočių ordinas Lenkijai ir Lietuvai sumokėjo šešių milijonų grašių kontribuciją. 1422 m. buvo pasirašyta Melno taikos sutartis. Pagal ją Žemaitija visam laikui buvo grąžinta Lietuvai. Šia sutartimi buvo patvirtinta ir Lietuvos valstybės vakarinė siena.